

TİYATRONUN USTALARI

*Gerçekten, karanlık günlerde yaşıyorum!
Doğru söz delilik.*

Bertolt Brecht

'Onların' peşindeyim. Klişe üretmeyenlerin, boş laf söylemeyenlerin, sahneyi bir ego gösterisine dönüştürmeyenlerin, sulu espriler ya da ucuz etkilerle izleyiciyi tavlamaayanların, yaşamdan kaçmayanların, zamanımızı çalmayanların, baştakilere yaranmak için kırk takla atmayanların peşindeyim. Beni güldüren, ağlatan, şaşırtan, yadırgatan, düşündüren, ezberimi bozan, belki de bir an durup kendime döndüren tiyatro ustalarının peşindeyim.

Neden sahneler, ne yapıyorlar, ne söylemek istiyorlar? Ve işte şimdi, şu an onlarla aramda nasıl bir iletişim kuruluyor, nasıl bir enerji akıyor, ne hissediyorum? 'Onları' yakalayamazsam, tiyatrodan sıkıntıdan patlayabilirim, uyuyup kalabilirim, benim burada işim ne diye kendime kızabilirim... Her şeyin ucuz bir tüketime dönüştüğü bir ortamda hiç de kolay değil onları yakalamak. Tıpkı iyi bir roman okumanın, iyi bir film izlemenin de kolay olmadığı gibi.

Diyelim ki bir izleyici ya da eleştirmenim. Sadece tiyatro tüketiminin tuzağına düşmemek de yeterli değil şüphesiz. Çünkü ben öyle bir ülkeden geliyorum ki tiyatronun insanca yaşayabileceğimiz barışçıl ve demokratik bir toplumu savunma gizilgücünün ne kadar değerli olduğunu biliyorum. Acaba benim tiyatro ustalarım bana bu yolda ne söylüyorlar?

Diyelim ki bir tiyatro yazarı, yönetmeni ya da oyuncuyum. Yaşamın akışındaki acıları, çatışmaları, haksızlıkları yüreğimde hissediyorum. Nefreti, şiddeti, yalanları, hile ve komploları görüyorum. Savaşın, sömürünün, sürgünün, adaletsizliğin, acının, yokluğun yarattığı bir karmaşa içinde yitip gitmek üzereyim. Çaresizlik mi? Hayır, ben tiyatrocuyum ve yaşamı bir yerinden yakalayabilirim, anlamak için çaba haralayabilirim, yaşamı okuyabilirim. Ama bu benim ülkemde hiç de kolay değil, çünkü yaşam çoğu zaman bütün acı, gülünç ve absürt yanlarıyla sanatı kat kat aşılıyor. Bunu her gün yeniden ve yeniden yaşıyorum. Tam bir şeyi yakaladım dediğimiz anda olaylar öyle bir kasıp kavuruyor ki ortalığı, sözcüğün bittiği yerde buluyoruz kendimizi.

Bir dönemin büyük oyunları da karanlığında gizlenen birer masalı andırmıyorlar mı? Öyleyse önemli olan bu masalı yeniden keşfetmemiz mi? Evet, benden önce yaşamış büyük ustalar var bana yol gösterecek, yazdıkları oyunlar yüzyılları aşmış, bugünlere gelmiş. Onlar acıyı, hüznü anlatıyorlar, karşı koymayı, direnmeyi. Onlar umudun sesi... Yazar, yönetmen ya da oyuncuysam onlardan da öğrenecek çok şey vardır mutlaka.

Tiyatro, yaşamla arasındaki bu kıl payı kesişmeyi yakalamışsa mucizeler yaratabilir. İyi ama, nasıl? Bu acaba nasıl bir toplumda yaşadığımızı mı bağlı? Tüketim toplumunun uyuşukluğu içinde donup kalmışsak, tiyatro krizini aşmak için gerekli olan, Dario Fo'nun alaycı sözleriyle, 'cadı avı' mıdır; tiyatrocuların korkmaları, sarsılmaları mıdır? Öyleyse baskıcı toplumlarda tiyatronun işi daha mı kolay? Böyle bir ayırım yapılabilir mi? Hayır, çünkü tüketim de, baskılar da bütün ülkelerde farklı dozlarda yaşanıyor. Eşitsizlik giderek artıyor, demokrasi anlayışı çöküyor, savaşlar ortalığı yıkıp yakıyor, yaşadığımız dünya kıyasıya harap ediliyor. Kendi ülkemdeki sorunlar başka ülkelerde yaşananlarla girift bağlantılar içinde geliyor.

Öyleyse aslanan bütün sınırları aşan bir duyarlılık, empati, dayanışma duygusu ve direnme gücü değil mi? Tabii yürekten inanmak da gerekiyor yapılan işe, her tür dayatmaya karşı koyarak özgün olmak, anlamaya çalışmak ve yaşamın bunca kargaşalığı içinde kendi yolunu bulmak. Bu başarılmışsa mutlaka aynı heyecan, aynı duyarlılık, aynı sorgulayıcı bakış izleyicide de uyanacaktır.

Şimdi bir oyun izleyeceğiz... Ne hissedeceğiz, ne düşüneceğiz? Acaba hüznülenecek miyiz yoksa gülecek miyiz? Hoşumuza gidecek mi izlediklerimiz, yoksa anlamsız mı gelecek, neden? Kafamızdaki duvarları yıkacak mı, bize yeni bir güç, yeni bir umut verecek mi? Oyunun sonunda bütün bunları bizlere yaşatan tiyatrocuları büyük bir heyecan ve sevgiyle gönülden alkışlayabilecek miyiz?

Şimdi söz izleyicide.

Zehra İpşiroğlu

Yazar, eleştirmen, akademisyen